

INNHold

Forord	7
En prøve i støpeskjeen	8
Hjem til de nedbrente gårder	12
Varme til folket i nord	17
Sosialt framskritt	20
Ved foten av fjellet som dreper	23
Bygda som strikker	27
Reportasjen som rystet Norge	30
Forpost i Nordishavet	34
Den glemte øya	38
En dikters private verden	42
Steinhogger med ødelagt arm	45
Sakte opp av ruinene	47
Fra kaffekjeler til kirkespir	50
Kjempekrefter rydder vei	53
Tvunget til å lære norsk	56
I Sulitjelmas gruver	60
Den gode hyrde	63
Når lykken er en radio	66
Farvel til angst og død	69
Verdens største fiskevær	73
Travelt igjen i Lofoten	76
Ung dame på haiketur	79
Gjennomsnittsfamilien	83
Kraft og aluminium	86
Tippernes store skrekk	91
Bønder bygger båter	93
Juletre på skinner og torg	97
Jakten på silda	99
Det store verket	105
Med livet som innsats	108
Er det springvatn i Kristiania?	112
Barnevernet tok barna lille julaften	117
Sommerens blodige slagmark	121
Mannen og ørna	123
Sensurmannen	127

En ættegård legges øde	130
Med svartis til Ekvator	135
Karoline ved vannposten	139
Søster på bygda	142
Lensekara	146
Fryktløse menn på høye spenn	150
Hverdagsmirakelet	156
Store konflikter begynner hos de små	159
Hushjelp på 97	161
En kirkegård ved havet	163
Anna med øksa	167
Der armoden har overlevd	172
Klokkene ringer ikke for deg	176
Før syndfloden kommer	178
Fordi det ikke var rom for dem i herberget	181
Banevokterens telefon	184
Størst av alle	187
Folket på Utvær	194
Oppslukt av det store mørket	198
Kunstnere støtter ødelagt skihopper	201
Vinterlandet	205
Her bor det folk	212
Kvinnekupp på Modum	216
Vekstens dystre pris	218
Ektepar på 200	221
Når bygda tar farvel	223
Dansen på stakkene	225
En konge blir til	228
Folkekongen	231
Bare en mor	233
Ringeren i Hurdal	237
Et kvart århundre	238
Aladdins lampe	242
Bladrapet	246
Ved veis ende	252
28 år med <i>Aktuell</i>	267
Kilder	272
Takk til	272

«Jeg har respekt for den som fant på å gi nærværende blad navnet *Aktuell*, det var et av de lyse innfall mennesker kan få, en liten intrige i et eneste ord, med glimt i øyekroken.»

Aksel Sandemose

Forord

Aktuell kom ut med sitt første nummer frigjøringsommeren 1945 under navnet *Aktuell illustrert ukerevy*. Det var reportasjen som skulle bli *Aktuells* bærebjelke – den folkelige reportasjen om hvordan vi levde i ei tid med gjenoppbygging, vekst og økt produksjon, håpet om velstand, og drømmen om ei folkevogn og ferie på Mallorca. Med røttene plantet i arbeiderbevegelsen, både den politiske og faglige, ble *Aktuell* et kvalitetsalternativ til vårt tradisjonelle ukebladmarked.

Aktuell slo følge med fiskerne ut på fangstfeltene. Gruvearbeiderne i gruvegangene. Industriarbeiderne inn i fabrikkene. Tømmerhoggerne i skogene. Anleggsarbeiderne, de som bygde kraftverk på fjellet og bruer over våre fjorder. *Aktuell* tok for seg skjevheten i inntektsutviklingen, forskjellsbehandlingen av kvinner og kjønnsdiskrimineringen i arbeidslivet.

I *Aktuell* ble vi også kjent med de negative sidene av vekstens antatte velsignelser. Giftige arbeidsplasser, forurensning av naturen og kampen for miljøvern. Som *Aktuells* mangeårige journalist og redaktør Jostein Nyhamar uttrykte det: «Vi så det som vår oppgave å skildre samfunnet nedenfra, speile dagliglivet

slik det artet seg for folk flest, ta opp de problemene de var opptatt av, og belyse det som skjedde rundt dem.»

Forfatteren Aksel Sandemose var medarbeider i *Aktuell* fram til sin død. Fra skrivestua på Kjørkelvik dypt inne i de sørlandske skoger gjorde han seg sine betraktninger, som hadde perspektiver langt utenfor dagliglivet på småbruket der han bodde. Denne formen for kontakt med *Aktuells* lesere fikk stor betydning for Sandemose.

Jeg var selv av de heldige som vokste opp med *Aktuell*. Reportasjene i bladet kom til å prege min forståelse av samfunnet. Det ble en dannelsesreise jeg ser tilbake på med stolthet. Ingen har fortalt vår historie slik *Aktuell* gjorde det de 29 årene bladet kom ut.

I *Øyeblikk med Aktuell* har jeg sammenfattet og gjenfortalt deler av reportasjetekstene til bilder tatt av *Aktuells* egne fotografer, Timmie Skotaam, Sverre A. Børretzen, Aage Storløyen og Ivar Aaserud. Det er bilder fra ei tid som en gang var. Bilder som fortsatt lever. Bilder av øyeblikk med *Aktuell*.

Bodø i mai 2024
Bjørn Tore Pedersen